

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Diaarinumero **HE 131/2025 vp**

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua luonnoksesta liittyen alkoholilain muuttamiseen.

ESITYSLUONNOKSEN KESKEISET EHDOTUKSET

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi alkoholilakia. Lakia muutettaisiin siten, että mahdollistettaisiin alkoholiyhtiö Alko Oy:lle sekä toimijoille, joilla on alkoholijuomien vähittäismyyntilupa, alkoholijuomien verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntitavat, kuten alkoholijuomien toimitus. Muutokset toteutettaisiin ikärajavalvonta turvaten. Lakiin lisättäisiin myös alkoholijuomien rajat ylittävää etämyyntiä koskevat säännökset.

LASTENSUOJELUN KESKUSLIITON LAUSUNTO

Lastensuojelun Keskusliitto ei kannata esitettyjä muutoksia, jotka mahdollistaisivat alkoholin etämyynnin ja kotiinkuljetuksen. Katsomme, että muutokset vaarantavat lapsen oikeuksien toteutumisen, koska ne voivat lisätä alkoholin käyttöä lapsiperheissä ja saattavat kasvattaa riskejä alkoholihaitoista.

LSKL:n näkemyksen mukaan esitys nostaa alkoholiin liittyviä elinkeinopoliittisia näkökohtia yli sosiaali- ja terveystieteellisten näkökohtien. Esitetyt muutokset eivät myöskään ole linjassa alkoholilain tarkoituksen kanssa, joka alkoholilain 1 §:n mukaan on **vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta** rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa **alkoholin käyttäjille, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi**. Nyt esitetyt muutokset eivät tue näitä tavoitetta, vaan voivat

päinvastoin lisätä kulutusta ja haittoja. Etämyynti ja kotiinkuljetus tekevät alkoholista helpommin saatavilla olevaa, mikä voi lisätä kokonaiskulutusta. Esityksen seuraukset voivat kasautua erityisesti ihmisille, joiden asema yhteiskunnassa on erityisen haavoittuva, kuten alkoholiriippuvuutta sairastaville sekä heidän lapsilleen ja perheilleen.ⁱ Lisääntynyt kulutus kasvattaa riskiä alkoholihaitoista perheissä, joissa vanhemmilla on jo ongelmallista alkoholinkäyttöä. **LSKL katsoo, että muutosten myötä lapsen oikeus turvalliseen ja päihteettömään kasvu ympäristöön vaarantuu.**

Vaikka lakiesityksessä toimitusaika rajattaisiin klo 9–21, mikä saattaa vähentää myöhäisillan impulsiivisia tilauksia, kokonaisvaikutukset voivat lisätä alkoholihaittoja erityisesti paljon alkoholia käyttävien kohdalla. Lisäksi päihtymystilan arviointi toimituksen yhteydessä on hyvin haastavaa.

Vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Esityksen kohdassa ”Vaikutukset lapsiin ja nuoriin” on tunnistettu useita vakavia vaikutuksia, mutta niitä on edelleen käsitelty monilta osin vain varsin pintapuolisesti. Lapsen vaikutusten arviointia ei ole tehty huolellisesti.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry on talousvaliokunnalle antamassaan lausunnossaan todennut, että ”Vanhemman alkoholiongelma lisää huomattavasti riskiä sille, että lapsi joutuu sijoitetuksi kodin ulkopuolelle. Vanhemman alkoholin ongelmakäyttö ja siihen liittyvä väkivaltaisuus ovat yleisimmät syyt lapsen huostaanotolle. Vuonna 2023 kodin ulkopuolelle sijoitettuja oli 11 300 lasta ja näistä kiireellisesti sijoitettuja 4 873 lasta (kasvu edellisestä vuodesta 8 %). Uudistus tulee todennäköisesti lisäämään työmäärää lastensuojelussa”.ⁱⁱ

Vanhempien päihdeongelmat ovat siis yksi merkittävistä taustatekijöistä lastensuojeluasiakkuuksissa, ja vanhempien päihdeongelmista kärsivien lasten määrä on lisääntynyt entisestään. Jos alkoholilainsäädäntöä väljennetään jälleen, se kuormittaa väistämättä monilla alueilla jo valmiiksi erittäin kuormittunutta lastensuojelua. Esityksessä ei kuitenkaan ole tunnistettu mahdollista riskiä lasten sijoitusten kasvuun esitettyjen muutosten seurauksena. LSKL huomauttaa, että YK:n lasten sijaishuoltoa koskevien ohjeiden mukaan valtioiden politiikan tulisi puuttua lapsen hylkäämisen, luovuttamisen ja perheestä erottamisen perimmäisiin syihin edistämällä toimia köyhyyden, syrjinnän, marginalisoinnin, leimaamisen, väkivallan, lapsen kaltoinkohtelun ja seksuaalisen hyväksikäytön sekä päihteiden väärinkäytön torjumiseksi (YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 64/142 Lasten sijaishuoltoa koskevat YK:n ohjeet, kohta 32, vapaa suomennos). Esityksessä todetaan, että Suomessa alkoholijuomien tyypillisin juomistilanne on kotiympäristö (oma tai toisen koti tai muu yksityinen tila) ja että esitys voisi lisätä alkoholinkäyttöä erityisesti kotiolosuhteissa. **LSKL:n näkemyksen mukaan etämyynti ja kotiinkuljetus voivat lisätä kulutusta juuri näissä olosuhteissa, mikä lisää alkoholihaittojen aiheuttamia riskejä erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja perheille.**

Esityksessä todetaan, että alkoholijuomien markkinoinnin rajoittaminen on Maailman terveysjärjestö WHO:n suosittelema laajaan tutkimusnäyttöön perustuva keino alkoholihaittojen vähentämiseksi. Tutkimusten perusteella erityisen otollisia kohderyhmiä kohdennetulle markkinoinnille ovat yhtäältä lapset ja nuoret, ja toisaalta alkoholia ongelmallisesti käyttävät tai riippuvuudesta kärsivät henkilöt sekä ne, jotka yrittävät pidättäytyä alkoholista tai vähentää kulutustaan. Lisäksi esityksessä todetaan, että väkevien alkoholijuomien markkinoinnin salliminen verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa voisi lisätä lasten ja nuorten altistumista alkoholimarkkinoinnille. **LSKL:n mukaan alkoholijuomien markkinointi verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa lisää lasten ja nuorten altistumista alkoholille ja on siten lapsen edun vastaista.**

Esityksessä säädettäisiin, että alkoholijuomien toimituksissa vain alkoholijuoman toimittaja saisi luovuttaa alkoholijuoman ostajalle tai muulle vastaanottajalle. Alkoholijuoman toimittajana voisi toimia vain henkilö, joka olisi suorittanut hyväksyttävästi alkoholijuoman toimituspassikokeen. Luovutustilanteiden kontrollointi olisi kuitenkin haastavampaa kuin vähittäismyynnissä ja anniskelussa, koska luovutustilanteet voisivat tapahtua lähes missä vain ja alkoholijuoman toimittaja olisi tilanteessa yksin. Jälkikäteen voisi olla mahdotonta selvittää, mitä luovutustilanteessa on tapahtunut. Mikäli ikärajavaalvontaa ei toteutettaisi tehokkaasti, alkoholin toimitus voi lisätä alkoholin saatavuutta erityisesti nuorille. **LSKL katsoo, että esityksen myötä ikärajavaalvonta heikkenisi ja alkoholijuomia saatettaisiin herkemmin luovuttaa alaikäisille.** Nuorten alkoholin käytön kasvu lisäisi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia jo ennestään vaikeassa taloudellisessa tilanteessa.

ⁱ StVM 5/2024 vp, s. 4 (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/StVM_5+2024.pdf)

ⁱⁱ https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2024/11/2024-11-04-Talousvaliokunta-Asiantuntijalausunto_alkoholin_kotiinkuljetus.pdf